

Paweł Król

Trofea łowieckie i ich rola w tworzeniu przyrodniczych kolekcji muzealnych

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 27, 285-297

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PAWEŁ KRÓL

TROFEA ŁOWIECKIE I ICH ROLA W TWORZENIU PRZYRODNICZYCH KOLEKCJI MUZEALNYCH

W artykule omówiono rolę trofeów myśliwskich w tworzeniu przyrodniczych kolekcji muzealnych na przykładzie zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach. Podobnych kolekcji w muzeach polskich jest znacznie więcej, ale ze względu na przyczynkarski charakter artykułu, autor powołuje się jedynie na zbiory własne bez głębszej egzemplifikacji. Wielowątkowość i złożoność zagadnienia wymaga przeprowadzania szerokiej analizy oraz sięgnięcia do wielu źródeł, archiwów i literatury. Inspiracją do poruszenia tej problematyki jest unikatowa kolekcja spreparowanych zwierząt, jaką muzeum otrzymało w darze w 2012 roku od Władysława Kamusińskiego z Krakowa.

Kolekcjonerstwo to jedno z ważniejszych ludzkich doświadczeń polegających na budowaniu relacji ze światem materialnym¹. Istnieje wiele definicji tłumaczących to pojęcie. Jest ono na pewno jedną z form zbieractwa, zapoczątkowanego w pradziejach przez społeczności, które zajmowały się pozyskiwaniem roślin i owoców leśnych. Współcześnie stanowi swoiste zamiłowanie do zbierania i kolekcjonowania różnego rodzaju dawnych i współczesnych przedmiotów, pamiątek, dzieł i okazów odznaczających się specyficznymi cechami i walorami². Inne wyjaśnienie podaje wybitny historyk sztuki Andrzej Ryszkiewicz: *...kolekcjonerstwo to świadome gromadzenie przedmiotów (przede wszystkim dzieł sztuki) o ściśle ustalonym zakresie merytorycznym, chronologicznym lub topograficznym*³. Jednak najbardziej uniwersalną definicję znajdziemy w słowniku języka polskiego: *...kolekcjonowanie polega na zbieraniu przedmiotów jednego rodzaju, według określonych kryteriów, tworząc kolekcję*⁴. Słowa kolekcjoner i kolekcja pochodzą od francuskiego słowa collectionneur⁵, które z kolei wywo-

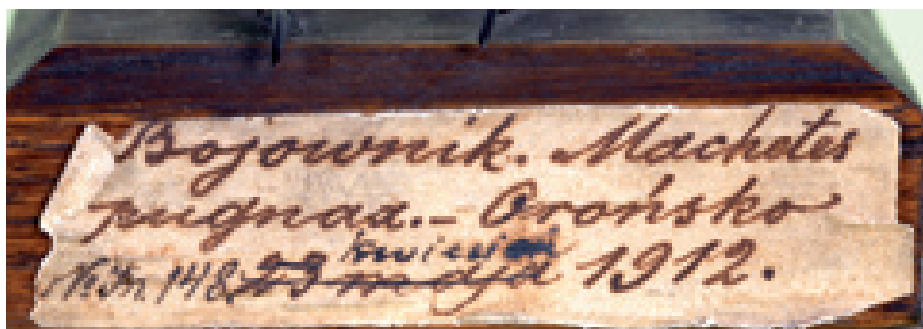
¹ I. Kamińska, Kolekcjonerstwo łowieckie, w: *Intelektualia myśliwskie VI*, Muzeum Zamoy-
skich w Kozłowie, 2012, s. 131.

² K. Szpetkowski, *Kolekcjonerstwo łowieckie*, „Gazeta Antykwaryczna” nr 9 (70) / 2002, s. 29.

³ A. Ryszkiewicz, Kolekcjonerstwo w: *Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, wyd. IV, red.
K. Kubalska-Sulkiewicz, M. Bielska-Lach, A. Manteuffel-Szarotka, Warszawa, 1996, s. 192.

⁴ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. II, Warszawa 2006, s. 159.

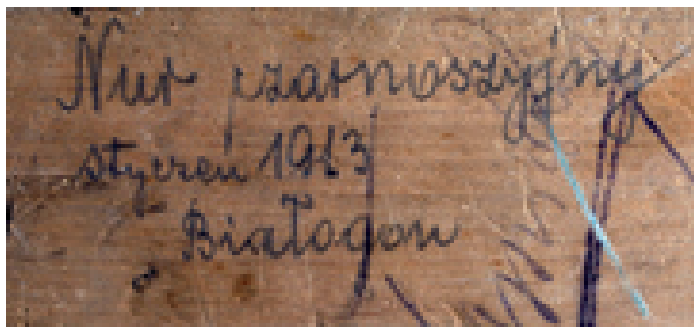
⁵ Idem, s. 159.

Il.1. Stuletni okaz bataliona pochodzący z początków istnienia muzeum oraz powiększenie oryginalnego opisu znajdującego się na podstawce, MNKi/P/2362.

dzą się z łacińskich rzeczowników *collectio* i *collector*⁶. Synonimami są również hobbysta i zbieracz a w przypadku specjalistycznych zainteresowań np. numizmatyk, bibliofil, filatelista. Zamiłowanie do zbieractwa wynika z różnorodnych pobudek, z czasem przeradza się w pasję i hobby. Kolekcjonera cechuje indywidualny, a także emocjonalny stosunek do zbiorów. Wywołują one u niego często rodzaj specyficznego zainteresowania, pożądania i satysfakcji. Dla zdobycia eksponatu jest on gotowy poświęcić wiele czasu, starań i środków, przy czym dla prawdziwego pasjonata wartość materialna zbiorów nie stanowi najważniejsze-

⁶ *Słownik łacińsko-polski*, red. M. Plezia, Warszawa 2007, s. 567, 570.

Il. 2. Nur czarnoszyi oraz powiększenie oryginalnego opisu znajdującego się na podstawie, 1913 r., MNKi/P/2398.

go kryterium. Szeroką analizę tego zjawiska przeprowadzili Krzysztof Pomian⁷ i Renata Tańczuk⁸.

Kolekcjonerstwo łowieckie zajmuje szczególne miejsce należąc do zainteresowań wielu myśliwych, a także osób niezwiązanych bezpośrednio z uprawianiem łowiectwa. Dla myśliwych stanowi ono ważną formę poszerzania wiedzy łowie-

⁷ K. Pomian, *Zbieracze i osobliwości. Paryż-Wenecja XVI-XVIII wiek*, Warszawa 1996 (red. Lublin 2001 i Gdańsk 2012).

⁸ R. Tańczuk, *Ars colligendi. Kolekcjonowanie jako forma aktywności kulturalnej*, Wrocław 2011.

Il. 3. Poroże jelenia z fragmentem czaszki z majątku Radziwiłłów w Rytwianach oraz powiększenie oryginalnego opisu znajdującego się na desce, 1905 r., MNKi/P/2287.

ckiej. W rozległym obszarze niematerialnej kultury łowieckiej mieszczą się zjawiska o zróżnicowanym charakterze: muzyczne, artystyczne, plastyczne, sakralne, językowe, literackie, popularne i masowe. Już od najdawniejszych dziejów ludzkości łowiectwo stanowiło inspirację twórców, która wyrażała się m.in. w łowieckiej tematyce rytów naskalnych i malowideł.

W czasach historycznych przejawem tej inspiracji były różnorakie formy w wyrobach użytkowych, naczyniach, biżuterii, (głównie z rogu i zębów zwierząt), meblach, tkaninach i statuetkach w postaci zdobień, malunków, rysunków, grawerunków itp. W twórczości prezentowano motywy łowieckie, sceny polowań, sylwetki zwierząt i myśliwych, patronów myśliwych, zwłaszcza Świętego Huberta, a w opisach myśliwskich przygód eksponowano przeżycia i wrażenia z polowań. W kolekcjonerstwie łowieckim dominują zbiory tematyczne, okolicznościowe i autorskie obejmujące eksponaty związane z historią, tradycją i sztuką łowiecką. Niezmiernie ważny i bogaty dorobek polskiego łowiectwa ukazuje literatura sięgająca początków polskiego piśmiennictwa. Również malarstwo, grafi-

ka oraz fotografia stanowią ważne dla zbieracza dziedziny łowieckiej twórczości artystycznej. Do popularnych rodzajów kolekcjonerskich zainteresowań należą m.in.: filatelistyka, medalierstwo, numizmatyka, kynologia oraz sokolnictwo. Przedmiotem poszukiwań są medale, oznaki, odznaczenia łowieckie, a także monety, znaczki, karty pocztowe, plakietki, ekslibrisy i naklejki. Ważną dziedzinę stanowią zbiory myśliwskiej broni białej, w tym kordelasy, noże oraz zbiory broni palnej z różnego rodzaju strzelbami. Ciekawą formą są akcesoria myśliwskie: prochownice, szrotownie, rożki, wabiki, stołki i laski, torby, pastorały, kitki, ubiory myśliwskie, a także sokolnicze: pęta, dzwoneczki, rękawice, torby, wabidła i kapturki (nakrycie głowy ptaka łowczego)⁹. Szczególnym rodzajem kolekcjonerstwa łowieckiego są trofea myśliwskie, które opisane zostaną w dalszej części artykułu.

Fascynacja akcesoriami łowieckimi oraz sztuką inspirowaną myślistwem narodziła się i rozwijała równorzędnie z tradycją polowań. Pierwotnie zarezerwowana była (jak również same polowania) dla monarchów¹⁰ i wysoko sytuowanych przedstawicieli arystokracji, jednak z czasem objęła wszystkie stany.

W wyniku skomplikowanych dziejów Polski (licznych najazdów, wojen, rozbiorów, zniszczeń i rabunków kraju) historia kolekcjonerstwa łowieckiego jest bardzo „zniekształcona”. Trudno jest określić zawartość skarbców, gabinetów i galerii będących w rękach polskich, ponieważ nie tylko one uległy zniszczeniu, ale również spisy oraz inwentarze, które są istotną dokumentacją dla określenia ich zawartości. Zachowane wiadomości ustne i fragmentaryczne dokumenty oraz prowadzone badania świadczą o niezwykłym bogactwie i różnorodności polskich kolekcji¹¹. Były one w szczególności ukierunkowane na kulturę europejską, ale także (zwłaszcza w okresie nowożytnym) Bliskiego Wschodu¹².

Na ziemiach polskich obejmujących obszary etniczne i historyczne Rzeczypospolitej łowiectwo osiągnęło największy wpływ na różnorodne dziedziny życia społecznego za panowania dynastii Piastów (X-XIV wiek¹³ i Jagiellonów (XIV-XVI wiek) jak również w okresie panowania królów elekcyjnych (XVI-XVIII). Dotyczy to szczególnie czasów panowania Stefana Batorego (1576-1586), Władysława IV Wazy (1632-1648) i Jana III Sobieskiego (1674-1763)¹⁴. W owych czasach łowy cechowała wysoka kultura łowiecka, towarzyszyła im niezwykle uro-

⁹ K. Szpetkowski, *Kolekcjonerstwo łowieckie*. „Gazeta Antykwaryczna” nr 9(70)/2002, s. 30.

¹⁰ Pierwsze ograniczenia wprowadził Bolesław Chrobry, który zastosował regale łowieckie. Było to ograniczenie prawa do polowania dla ludności wiejskiej. Ponadto mieszkańcom wsi narzucono różnego rodzaju obowiązki związane z obsługą polowań królewskich oraz pilnowaniem zwierząt. Prawo do polowania na wiele gatunków traktowane było jako łaska i nagroda. Monopolem objęta była zwierzyna gruba: tury, żubry, niedźwiedzie, łosie, jelenie, dziki, rysie i dzikie konie, a także bobry.

¹¹ E. Chwalewik, *Zbiory polskie. Archiwa. Biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w Ojczyźnie i na obczyźnie*, t. I i II, Kraków 1991.

¹² I. Kamińska, *Kolekcjonerstwo łowieckie*, w: *Intelektualia myśliwskie VI*, Muzeum Zamoyckich w Kozłowie, 2012, s. 147.

¹³ XV w., to okres w którym nastąpił proces przekształcania się stanu rycerskiego w stan szlachecki [ziemiański] i dlatego łowiectwo na ziemiach polskich staje się również przywilejem szlacheckim.

¹⁴ W. Dynak, *Łowiectwo w kulturze polskiej. Obszary i kształty obecności*, Wrocław 2012, s. 17.

czysta oprawa, a polujący wykazywali wobec zwierzyny szlachetną postawę. Tworzyły się wówczas podstawy łowieckiej etyki i myśliwskiej tradycji. Na dworze Jana III Sobieskiego – mecenasa i wybitnego znawcy sztuki – znajdowało się wielu artystów, wśród których byli twórcy specjalizujący się w tematyce łowieckiej – Francuz Francois Desportes oraz Włoch Marcin Altomonte¹⁵.

Najsłynniejszymi kolekcjonerami wśród królów byli: Zygmunt Stary, Zygmunt August i Zygmunt III Waza. Mecenaszem sztuki był także Stanisław August Poniatowski. Skarbcze królewskie obfitujące również w przybory łowieckie świadczyły o pozycji panującego i były swoistym atrybutem władzy. Upodobania szlachciców niewiele różniły się od skłonności królów. Ekstrawagancki styl życia ziemiaństwa znajdował swój wyraz w obyczajach, gustach artystycznych, sposobie wyposażania wnętrz, w które doskonale wpisywało się kolekcjonerstwo łowieckie. Skarbcze z bogactwem akcesoriów myśliwskich były doskonałym motywem do budowania prestiżu. Unikatowe zbiory posiadały wpływowe rody, m.in. Lubomirscy w Łąncucie, Potoccy w Krzeszowicach, Radziwiłłowie w Nieborowie i Warszawie, Czartoryscy w Krakowie, Raczyńscy w Poznaniu i Rogalinie, Braniccy w Wilnowie. Na utrzymaniu właścicieli majątków znajdowały się arsenały, stajnie, pojazdy, sprzęt jeździecki i myśliwski, a także stada koni, sokoły i psiarnie. Polowania dworskie służyły z przepychu, wystawnych uczt oraz doborowego towarzystwa gości.

Za Sasów tradycje polowań upadły. Lata panowania Augusta II Mocnego (1697-1706, 1709-1733) i Augusta III (1734-1763) przyniosły największe wynaturzenia w praktyce (masowe rzezie zwierzyny na paradnych polowaniach) i obyczajowości łowieckiej (biesiady, pijaństwa, bijatyki i pojedynki)¹⁶.

Upadek I Rzeczypospolitej (1795), poprzedzony tragedią trzech rozbiorów (1772, 1793, 1795), stanowi również wyrazistą cezurę w historii polskiego łowiectwa, wyznaczając początek jego dziejów nowożytnych. Radykalnej zmianie, choć stopniowej i zróżnicowanej w zaborach uległo nie tylko prawne i ekonomiczne usytuowanie łowiectwa, ale również jego „filozofia” oparta już na prymacie zabiegów hodowlanych, racjonalnym rachunku ekonomicznym i naukowych podstawach ochrony przyrody. W zaborze rosyjskim rozwój łowiectwa był paraliżowany przez zakaz organizowania stowarzyszeń. Podobnie wyglądała sytuacja w zaborze pruskim, w którym obowiązywały podobne ograniczenia – wprowadzono liczne kontrole m.in. zabraniano właścicielom prywatnych terenów łowieckich organizowania zbrojnych polowań. Nieco lepiej wyglądała sytuacja w zaborze austriackim. Cesarz Franciszek Józef nie stosował takich represji jak inni zaborcy, gdyż był „zapalonym” myśliwym.

Na przełomie XIX i XX wieku łowiectwo stało się popularną rozrywką i zajęciem lubianym przez ziemiaństwo, arystokrację i mieszczaństwo. Wśród myśliwych znajdowali się przedstawiciele świata nauki, artyści. Wzrosło również zainteresowanie kolekcjonerstwem, choć tworzone zbiory nie były już tak okazałe. Do zbieraczy malarstwa, grafik, broni czy literatury dołączyli amatorzy pocztówek, znaczków, guzików i in. Nie była to już pasja dedykowana tylko majątnym osobom.

¹⁵ I. Kamińska, Kolekcjonerstwo łowieckie, w: *Intelektualia myśliwskie VI*, Muzeum Zamoy-skich w Kozłowiec, 2012, s. 148.

¹⁶ W. Dynak, *Łowiectwo w kulturze polskiej..*, Wrocław 2012, s. 17.

Il. 4. Poroże jelenia z fragmentem czaszki z majątku Radziwiłłów w Rytwianach oraz powiększenie oryginalnego opisu znajdującego się na desce, 1903 r., MNKi/P/2286.

Znaczącą część łowieckiego dorobku kulturalnego mieszczą muzea w całej Polsce, lecz do wyjątkowych pod względem zasobności zbiorów należy Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa w Warszawie. Największe zbiory łowieckie znajdują się w rękach prywatnych, z których część posiadają myśliwi.

Szczególnym przedmiotem kolekcjonerstwa łowieckiego należą trofea, które dla większości myśliwych posiadają wartość niewymierną, będąc swoistym rodzajem przeżyć, wspomnień i emocji. Za trofeum myśliwskie uważana jest spreparowana, niejadalna część ciała upolowanego lub złowionego zwierzęcia, charakterystyczna dla danego gatunku, wyróżniająca się specyficznymi cechami, np. skóra, futro, pióra, poroża lub rogi, czaszka, uzębienie i pazury. Może ono przybierać różne formy. Do najbardziej efektownych zalicza się dermoplasty (spreparowane zwierzęta, często nazywane „wypchanymi” ze względu na technikę preparacji polegającą na wypełnieniu skóry materiałem, który umożliwia modelowanie kształtu okazu). Mogą to być całe spreparowane zwierzęta lub ich fragmenty. Oprócz poroża osadzonego na desce podstawową formą jest medalion: spreparo-

Il. 5. Poroże jelenia z fragmentem czaszki z majątku Halpertów w Jeleńcu oraz powiększenie oryginalnego opisu znajdującego się na kartuszu herbowym, 1910 r., MNKi/P/2285. Stixneusiedl - miejscowość we wschodniej w Austrii.

wana głowa lub przednia część tułowia zwierzęcia. Najbardziej popularne są całe zwierzęta – zazwyczaj są to mniejsze gatunku ssaków i ptaki. Pozostałe to czaszki (lisa, borsuka, jenota), skóry i futra zwierząt, ale również inne, np. pęczek włosów z chytu dzika, włosy czuciowe z lisa czy borsuka, ogony, wybrane zęby niektórych ze zwierząt. Niezwykle efektywnym trofeum jest oręż dzika – szable i fajki, które układa się na okrągłej desce. W przypadku ptaków są to przede wszystkim pióra, przykładowo piórka kaczora, bródka słonki. Część trofeów ocenia się wg międzynarodowej punktacji i nagradzana medalami. Aby przetrwały przez lata, muszą zostać właściwie spreparowane. W polskiej tradycji, podkreśla się odpowiednie przechowywanie i szacunek dla trofeów – są to ważne elementy etyki łowieckiej. Pełnią one również rolę dydaktyczno-badawczą. Niektóre z nich podlegają obowiązkowi znakowania, wyceny oraz ewidencjonowania. Rekordowe okazy podlegają w Polsce ochronie prawnej – mogą być wywożone za granicę jedynie w celu eksponowania ich na wystawach specjalistycznych.

Trofeum myśliwskie zajmuje, w różnorodności kolekcjonerskich pasji, ważne miejsce, nie tylko ze względów emocjonalnych, ale również edukacyjnych i naukowych. Podstawą istnienia przyrodniczych zbiorów muzealnych są spreparowane zwierzęta, których „dostarczycielami” są przede wszystkim myśliwi. Nie istniałyby wystawy przyrodnicze bez naturalnych eksponatów – dotyczy to również zwierząt bezkręgowych czy okazów botanicznych. Muzea parków narodowych obfitują w bogate kolekcje spreparowanych zwierząt (najbliższe nam Muzeum Świętokrzyskiego Parku Narodowego, także takową posiada). Prywatne kolekcje łowieckie na całym świecie przekazywane były do muzeów publicznych¹⁷.

Kolekcja przyrodnicza w Muzeum Narodowym w Kielcach, liczy ponad 100 lat. W 1908 roku powstało muzeum oddziału kieleckiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach, które dało początek obecnemu Muzeum. Pierwszymi eksponatami były okazy przyrodnicze, archeologiczne, etnograficzne i historyczne. Na początku główną siłą napędową muzeum był entuzjazm pasjonatów oraz mieszkańcy miasta. Nie stały za tym żadne programy i dotacje rządowe. Muzealia gromadzono często w sposób przypadkowy, o czym świadczy duża różnorodność obiektów z początków istnienia placówki. Najstarszymi okazami kręgowców współczesnych są ptaki (w większości gatunki łowne) pozyskane regionie w latach 1912-1936, przykładowo: bataliony (bojownicy) (MNKi/P/2362 [Il. 1], MNKi/P/2363-2366), nur czarnoszyi [Il. 2] (MNKi/P/2398)¹⁸, nur rdzawoszyi (MNKi/P/2396), nur lodowiec (MNKi/P/2397), słonka (MNKi/P/2371), drop (MNKi/P/2405), jarząbek, (MNKi/P/2348), kuropatwa (MNKi/P/2354), bażant (MNKi/P/2401), kaczki krzyżówki (MNKi/P/2387-2388,2391), krakwa (MNKi/P/2392), gęś zbożowa (MNKi/P/2393). Z tego okresu pochodzą okazy egzotyczne m.in. cios słonia afrykańskiego (MNKi/A/4900).

Po II wojnie światowej muzeum wzbogaciło się o trofea myśliwskie ze zbiorów podworskich. Do najciekawszych zaliczyć należy oprawione poroża jeleni z majątku Radziwiłłów w Rytwianach (MNKi/P/2287) [Il. 3], (MNKi/P/2286) [Il. 4] oraz Halpertów (MNKi/P/2285) z Jeleńca [Il. 5]. O wielkim kunście preparatorskim świadczą okazy głuszca (MNKi/Mat/P/124) i medalion żubra (MNKi/Mat/P/125) [Il. 6] z majątku Wielopolskich w Chrobrzu. W latach 70. XX wieku kolekcja wzbogacona została o liczne gatunki ptaków i ssaków (w 80% gatunków łownych), w składzie których znalazły się m.in. cietrzewie (MNKi/P/2340-2346).

W 2012 roku zbiory muzeum powiększyły się o unikatowy dar spreparowanych zwierząt pasjonata i myśliwego Władysława Kamusińskiego „Dziadka Władka”, który ofiarował okazy z Europy, Afryki, Ameryki Północnej, Ameryki Południowej i Australii. W skład niej wchodzi dermoplasty (całe zwierzęta i medaliony), poroża, oręża dzików, ciosy słońi afrykańskich oraz skóry. Jest to kolekcja światowej klasy z tak cennymi gatunkami jak lew, lampart, puma czy żyrafa

¹⁷ I. Kamińska, Kolekcjonerstwo łowieckie, w: *Intelektualia myśliwskie VI*, Muzeum Zamoyckich w Kozłowie, 2012, s. 138-139.

¹⁸ S. Chmielewski, Z. Fijewski, P. Nawrocki, M. Polak, J. Sulek, J. Tabor, P. Wilniewicz, *Ptaki Krainy Gór Świętokrzyskich. Monografia faunistyczna*. Kielce, 2005 s. 59. W styczniu 1913 r. zaobserwowano dwa nury „na małym oczku pod Kielcami”, prawdopodobnie to jest jeden z tych osobników.

Il. 6. Fragment wystawy przyrodniczej z okazji 100-lecia Muzeum Narodowego w Kielcach. Na zdjęciu m.in. głowa żubra (MNKi/Mat/P/125) i głuszec (MNKi/Mat/P/124) z majątku Wielopolskich w Chrobrzu.

[Il. 7]. Sposób preparacji i wymodelowanie okazów świadczy o dużym kunszcie Bogdana Kiesia z Przyszowic, jednego z najlepszych preparatorów w naszym kraju. Licząca 153 pozycje kolekcja będzie zaprezentowana na stałej ekspozycji przyrodniczej *Zwierzęta i kontynenty*¹⁹. Zbiory myśliwskie zawsze stanowiły integralną część kolekcji przyrodniczej w Muzeum Narodowym w Kielcach. W innych przypadkach były one, nie tylko uzupełnieniem istniejących kolekcji ale stawały się załączkiem nowych placówek muzealnych jak np. Muzeum Przyrodniczego im. Krystyny i Włodzimierza Tomków w Ciężkowicach²⁰.

Fenomen dydaktyczny wystaw przyrodniczych, na których prezentowane są spreparowane zwierzęta polega na tym, że w naturalnym otoczeniu praktycznie nie dostrzegamy zwierząt i ich piękna ze względu na ukryty tryb życia, dużą odległość i płochliwość. Umiejętna ekspozycja okazu podkreśla jego, harmonijną budowę, adaptację do środowiska życia, biologię, jak również zwyczaje.

¹⁹ T. Umiński, *Zwierzęta i kontynenty*, WSiP, Warszawa, 1984 – Jedna z najlepszych pozycji popularno-naukowych, dotyczących zoogeografii zwierząt – książka ta była inspiracją do zatytułowania tej wystawy.

²⁰ <http://muzeum.ciezkowice.pl/pl/00079>, historia

Il. 7. Antylopa Kudu wielkie i lew z kolekcji Władysława Kamusińskiego (MNKi/P/2526).

Należy wspomnieć w tym miejscu o kwestii związanej z różnym odbiorem społecznym tego typu kolekcjonerstwa. Leżący u źródeł praktykowania myślistwa instynkt łowiecki (oprócz instynktu prokreacyjnego, terytorialnego i dominacji) rozumiemy szeroko jako zespół swoistych predyspozycji psychofizycznych, stanowi genetyczne dziedzictwo zwierzęcej jeszcze fazy w ewolucyjnym łańcuchu gatunku ludzkiego – jak opisuje Władysław Dynak²¹: *Nie ludzki więc, ale najpierwotniejszy, lecz głęboko zwierzęcy rodowód mają łowieckie zachowania i emocje. Świadomość ta wcześniej czy później może zaowocować konsekwencjami natury filozoficznej, światopoglądowej, religijnej i obyczajowej z prawnym*

²¹ W. Dynak, *Łowiectwo w kulturze polskiej...*, Wrocław 2012, s. 14.

zakazem polowań włącznie. Wtedy praktycznie nie będzie możliwości pozyskiwania okazów naturalnych dla kolekcji własnych i muzealnych. Wśród przeciwników myślistwa dawniejszych i współczesnych nie budziły i nie budzą kontrowersji łowieckie praktyki ludzi pierwotnych, uzasadnione koniecznością gatunkowego przetrwania. Jeszcze większym uznaniem cieszą się rozliczne przejawy kultury niematerialnej prehistorycznych łowców, które zachowały się w stanie pierwotnym, jak naskalne rysunki, malowidła, i ryty bądź też jako pojęcia, wątki, wyobrażenia, przesady, obrzędy, praktyki magiczne przez tysiąclecia przekazywane były z pokolenia na pokolenie i przetrwały do dziś w wierzeniach religijnych, mitologicznych, kultach zwierząt łownych, baśniach oraz tradycyjnie rozumianym folklorze większości narodów i grup etnicznych na całej kuli ziemskiej, także wśród plemion słowiańskich²².

Mam nadzieję, że na łamach kolejnego Rocznika, ukaże się artykuł, w którym donator, Władysław Kamusiński opowie o swojej pasji myśliwskiej. Zrozumienie kolekcjonerskich pobudek jest tematem bardzo ciekawym. Niewątpliwie cenne zbiory są swoistym rodzajem pomnika utrwalającym nazwisko ich posiadacza, ale również urzeczywistniającym ich pasję. W zrozumieniu tego zjawiska może pomóc prześledzenie sylwetek postaci, które stworzyły (i nadal tworzą) łowieckie kolekcje.

Paweł Król

²² Idem, s. 16.

HUNTING TROPHIES

In the vast field of intangible hunting culture there are phenomena of different nature: musical, artistic, religious, linguistic, literary, popular and mass ones. As early as the first stages of human history, hunting inspired artists to create, among others, rock engravings and paintings with hunting themes. A special place in hunting collections is reserved for trophies, which for most hunters have an immeasurable value of accumulating their experiences, memories and emotions. The trophies also provide an important form of expanding our knowledge of Nature and are the basis of numerous museum collections. They also make an integral part of the one-hundred-year-old Natural History collection in the National Museum in Kielce.

In 2012, the Museum's collection was expanded by a unique gift of prepared animal specimens from an enthusiast and hunter Władysław Kamusinski, who donated precious trophies from Europe, Africa, North America, South America and Australia. The collection includes entire prepared animals and their heads as well as antlers, wild boars' and African elephants' tusks, and wild game skins. This is a world-class collection containing such valuable species as lion, leopard, cougar or giraffe. The specimens will be presented at the natural history permanent exhibition *Animals and Continents*.

Paweł Król